

oudheidkundig onderzoek te Stein e.o. 8 (2003)

W.P.A.M.HENDRIX

ALGEMEEN

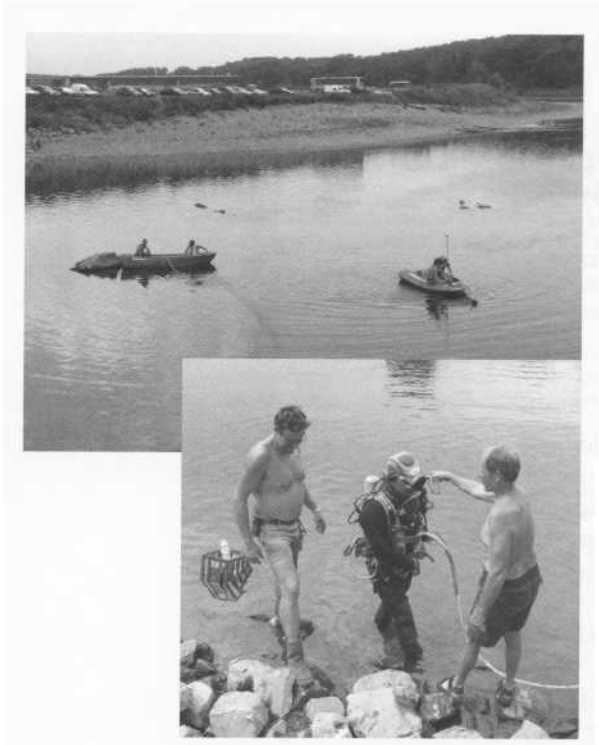
Gedurende het jaar 2003 werden diverse veldprospecties voortgezet die hun aanvang vonden in de voorafgaande jaren. Ook dit jaar stond de Maasburcht bij Elsloo weer in de belangstelling van de archeologen en hierover is in de zomerperiode veel in de pers verschenen. Opmerkelijk in 2003 is dat de gemeente Stein nadrukkelijke aandacht gaf aan het onderwerp archeologie in het kader van de ruimtelijke ordening.

NEOLITHISCHE VONDSTEN VAN ELSLOO-HOOGEBOSCH

In de beschrijving van het oudheidkundig onderzoek te Stein e.o. over het jaar 2002 (Hendrix 2003) werden de neolithische vondsten van nabij de Hoogebosch te Catsop-Elsloo al kort vermeld. Vondsten van eind 2002 en begin 2003 brachten meer inzicht in het karakter van deze vindplaats. De vondsten die in genoemde tijdspanne op dit terrein zijn gedaan zijn hoofdzakelijk van laatneolithische herkomst. Het betreft een tweetal spitsen, waarvan één duidelijk gesteeld, en een snedefragment van een geslepen vuurstenen bijl (zie afb. 1). Tot nu toe werd op dit terrein vuurstenen gereedschap gevonden dat nog onvoldoende houvast bood voor een nadere datering. Tussen het laatneolithische materiaal werden ook fragmenten van Romeins vaatwerk gevonden. Dit laatste is niet zo verwonderlijk omdat in de directe omgeving een inheems-Romeins grafveld aanwezig is, dat reeds in de jaren dertig door dokter Beckers is onderzocht (Beckers & Beckers 1940). In dit verband moet vermeld worden dat Beckers een geslepen vuurstenen bijl, een krabber, vuursteensplinters en aardewerkfragmenten vond onder een Romeins graf (graf 8). Hij schreef deze vondsten toe aan het Jong-Neolithicum maar duidde het waakwerk abusievelijk aan met een zonebeker uit de Bekertijd. In de jaren twintig zijn afvalkuilen van de Bandkeramische cultuur bij de aanleg van een ont- en afwateringsleuf (spoorbeek) nabij de Hoogebosch aangetroffen (Limburger Koerier 31 augustus 1928; Beckers & Beckers 1940). De vondsten van onderhavig terrein hebben echter een duidelijk

Afb. 1.
Laatneolithische vondsten van Elsloo-Hoogebosch (StHob).

ander karakter en kunnen niet aan de Bandkeramische cultuur worden toegeschreven. De vondsten zijn ondergebracht onder de code StHobl.

Afb. 2. Opmetingen van de Maasburcht te Elsloo in augustus 2003.

Afb. 3. Onderwateronderzoek van de Maasburcht te Elsloo in augustus 2003.

ONDERWATERONDERZOEK MAASBURCHT BIJ ELSLOO

Als vervolg op de onderwaterverkenning van 2002 (Hendrix 2003) vond in augustus 2003 gedurende meerdere dagen

nader onderwateronderzoek naar de Maasburcht te Elsloo plaats. Dit onderzoek werd uitgevoerd door *De Maaswerken*, in samenwerking met medewerkers van Rijkswaterstaat directie Limburg.

Het doel van dit onderzoek was het verkrijgen van nader bouwhistorisch inzicht, onder andere door metingen en video-opnamen. Ook wil men inzicht krijgen in de conditie van deze onderwaterruïne en heeft men meetmarkeringen aangebracht om de veranderingen te kunnen monitoren. Dit laatste is van belang omdat nog weinig inzicht bestaat in het vervalproces van de onderwaterruïne. Dit vervalproces wordt gedomineerd door het afvoergedrag van de rivier, vooral door erosieve stromingen. Tevens kan door monitoring de eventuele invloed van toekomstige baggerwerkzaamheden in het kader van het *Grensmaasproject* worden bepaald.

De voorlopige conclusie van de onderzoekers is dat het inderdaad burchtresten betreft, op basis van het karakter en de zwaarte van de muren. In de afgelopen jaren was bij de onderzoekers immers enige twijfel gerezen over de aard van het oorspronkelijke gebouw dat momenteel als ruïne in de rivier ligt. Met deze recente bevindingen van de onderzoekers wordt hun eigen watermolentheorie verworpen. De raadselachtige rechthoekige opening interpreteert men momenteel als een onderdeel van een latrine. Verder heeft dit onderzoek geleerd dat enorme erosieve stromingen op de burchtruïne inwerken. Een verbreding van de Maas op de linkeroever in het Vlaamse gebied tussen De Hal en Geneut kan de erosieve krachten van het stromende water ter plaatse van de burchtruïne verminderen en het vervalproces vertragen. Dit kan een conserverend effect hebben op de

burchtruïne die al sinds 1971 Rijksmonument is. De door de onderzoekers gegeven oplossingsrichting werd eigenlijk al in 1996 mijnerzijds aangereikt (Hendrix 1996). Zo ook de noodzaak voor nader archeologisch onderzoek, mede vanwege de zogenoemde *Aschlokwestie* (Hendrix 1998). Hierbij heb ik aangegeven dat het zinvol is dit onderzoek te verbreden tot de bredere omgeving van de Maasburcht in het Nederlandse en Belgische Maasdal.

In de maand augustus is het onderwateronderzoek van de Maasburcht uitgebreid in de pers verschenen, zowel in de dagbladen als op de provinciale en lokale tv-zenders.

DE ARCHEOLOGISCHE BELEIDSKAART VOOR DE GEMEENTE STEIN

In opdracht van de gemeente Stein startte *Archol Leiden* eind 2003 met het vervaardigen van een archeologische beleidskaart voor het gemeentegebied. Een dergelijke archeologische beleidskaart is met name van belang voor het positioneren van archeologisch waardevolle terreinen in de ruimtelijke ordening. Dit in het licht van het Europese verdrag van Valetta (Malta). In toekomstige bestemmingsplannen kan op basis van een archeologische beleidskaart het archeologische belang op kaart en in de voorschriften beter worden behartigd. Tevens kan met deze archeologische beleidskaart goed invulling worden gegeven aan een duidelijk archeologisch beleid dat de gemeenten gevraagd wordt te ontwikkelen op basis van genoemd verdrag.

Omdat de archeologische beleidskaart een vrij nieuw fenomeen is, moet hierop enige toelichting worden gegeven. De archeologische beleidskaart is gebaseerd op twee belangrijke basiskaarten, namelijk de kaart met reeds bekende archeologische waarden op basis van een inventarisatie en de kaart waarop de terreinen met bepaalde archeologische verwachtingen zijn aangegeven. Reeds bekende archeologische gegevens, die aanwezig zijn bij diverse instanties en personen, worden in een bestand of een catalogus opgenomen. Terreinen van archeologische betekenis kunnen gewaardeerd en geclassificeerd worden. Op basis van al bekende gegevens kunnen mogelijke wetmatigheden worden bepaald in de relatie tussen het archeologische karakter van een terrein en de fysiografische terreingegevens, zoals landschapsvorm (*geomorfologie*), hoogteligging en bodemtype. Zo kan men komen tot een voorspellingsmodel voor een bepaald landschapstype zoals een rivierdal of een terrassenlandschap. Gebieden met een bepaalde fysiografische gesteldheid maar waarin (nog) geen archeologische vondsten zijn gedaan, kunnen toch een hoge archeologische verwachting toegekend krijgen. Hierbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat de relatie tussen het voorkomen van diverse typen archeologische terreinen, zoals bijvoorbeeld Bandkeramische nederzettingen of IJzertijdgrafvelden, en hun fysiografische gesteldheid vaak niet eenduidig is. Daarom is de zekerheid waarmee de verwachting wordt bepaald niet bekend. Ook de waardering van archeologische terreinen staat in feite nog in haar kinderschoenen. De archeologische waardering gaat namelijk uit van diverse criteria zoals zeldzaamheid, compleetheid en gaafheid en deze kunnen zonder diepgaand onderzoek slechts indicatief worden gehanteerd. *Expert judgement is een*

vaak gehanteerde werkwijze met zoveel mogelijk te definiëren criteria. Deze expert judgement moet worden ingebracht door vakspecialisten, die veelal zijn verbonden aan instituten, en tevens door gebiedsspecialisten die zich al jaren op de archeologie van een bepaald gebied concentreren. In een dergelijke samenwerking kunnen de resultaten van de bepaling van de waardering en van de verwachting nader beschouwd worden en kan een goed eindresultaat worden bereikt. Op deze wijze kan voorkomen worden dat zinloze ruimtelijke beperkingen vanuit de archeologie worden opgelegd of dat grote hoeveelheden geld aan resultaatarme archeologische onderzoeken worden uitgegeven. Dit kan met name spelen in een gemeente zoals Stein, die gekenmerkt wordt door een enorme archeologische rijkdom en een omvangrijke onderzoekshistorie.

In 2004 zal de archeologische beleidskaart van Stein worden opgeleverd. In dit verband is vermeldenswaardig dat in de aangrenzende gemeente Sittard-Geleen-Born een vergelijkbaar archeologisch project loopt. Het zal iedereen duidelijk zijn dat afstemming van beide projecten over de gemeentegrenzen heen nodig is.

DE BANDKERAMISCHE NEDERZETTING GUTTECOVEN-GRASBROEK

In de vorige aflevering van deze artikelenreeks maakte ik melding van Bandkeramische vondsten op een terrein te Guttecoven-Grasbroek (Hendrix 2003), met de vermelding dat in 2003 het veldonderzoek ter plaatse zal worden voortgezet.

In het voorjaar van 2003 werden vondsten van dit terrein in een tweetal collecties aangetroffen, namelijk in de collectie J. Peters te Limbricht en in de collectie M. Ruijters te Echt. Dhr. J. Peters deelde mij mede dat in de collectie P van Dijk ook vondsten van onderhavig terrein aanwezig zijn, o.a. een kleine dissel. De collectie Van Dijk kon echter niet meer worden achterhaald en gevreesd wordt dat deze archeologische collectie als verloren moet worden beschouwd. De vondsten van het terrein aanwezig in de collectie M. Ruijters werden samengevoegd met de betreffende vondsten in mijn collectie, zodat

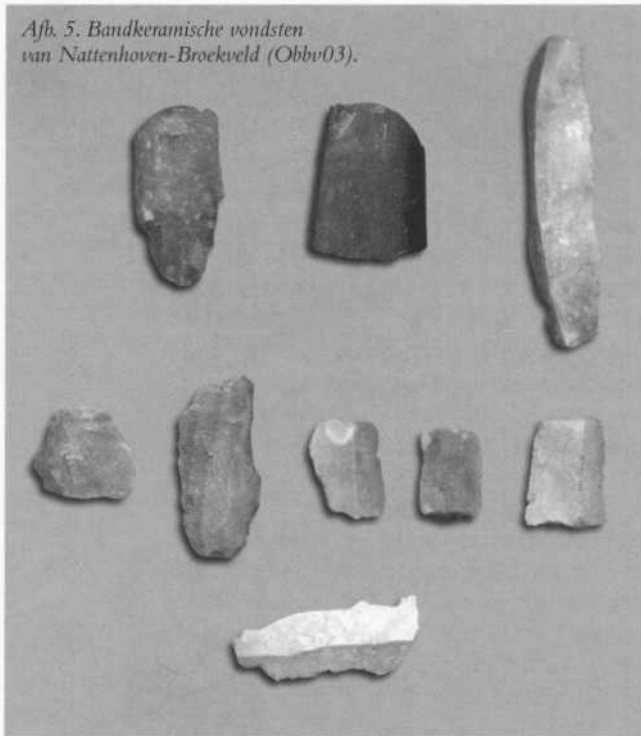
de versnippering van het vondstcomplex enigszins werd opgeheven. Zowel de collectie Peters als de collectie Ruijters bevatten van de site Guttecoven-Grasbroek alleen stenen voorwerpen, vooral veel vuurstenen artefacten, en aardewerk ontbrak in beide collecties. De vuurstenen artefacten behoren tot het bekende spectrum van het Bandkeramisch gereedschap zoals klingen en krabbers. Collectie Ruijters bevatte nog een groot fragment van een platte dissel, gemaakt van donkergrijze kwartsiet (Horion-Hozemont). In totaal zijn nu vier dissels en disselfragmenten van dit terrein bekend.

In het voorjaar van 2003 trof ik op onderhavige vindplaats aardewerk aan, zowel grofwandig als dunwandig en versierd aardewerk. Nog niet eerder heb ik zoveel versierd aardewerk dat door de ploeg naar boven was gebracht tegelijk gevonden: drie randfragmenten en vier wandfragmenten. Het grote aantal randfragmenten is hierbij opmerkelijk (zie afb. 4). Ook werden diverse fragmenten van maalstenen aangetroffen. Op enkele plaatsen gaf de aanwezigheid van donkergekleurde grond duidelijk aan dat Bandkeramische afvalkuilen op dit terrein worden aangeploegd.

Gezien het karakter van de vondsten en de aanwezige bodemsporen mogen we concluderen dat het hier een Bandkeramisch nederzettingsterrein betreft. De beperkte oppervlakte waarop de vondsten zijn gedaan indiceert dat het hier wellicht een relatief kleine nederzetting betreft van twee tot drie gebouwen. Rekening moet echter worden gehouden met de mogelijkheid dat lager in de helling sporen en vondstmateriaal met colluvium zijn afgedekt. De landschappelijke ligging in de nabijheid van natuurlijke waterbronnen is opmerkelijk en verdient nadere aandacht. Het betreft hier het brongebied van de Hons- en Venckebeek: het *Grasbroek*. Deze kleine beek mondt nabij Holtum in de Geleenbeek uit. De natuurlijke ligging van de bovenloop van deze beek is in de loop der tijd door de mens veranderd, onder andere voor de watervoorziening van de grachten van kasteel Born. In het Grasbroek liggen enkele krachtige bronnen waar het grondwater onder zodanige druk aan de oppervlakte treedt, dat het een werveling van zandkorrels veroorzaakt. De bronnen houden verband met de ter plaatse aanwezige geologische breuk *de Feldbiss*.

Betreffende de ligging van de Bandkeramische nederzetting Guttecoven-Grasbroek, namelijk nabij een brongebied, dringt zich de vergelijking met de Bandkeramische nederzetting Nattenhoven-Broekveld op. Deze site wordt elders in dit artikel besproken. Ook deze Bandkeramische nederzetting ligt zeer dicht bij een brongebied, namelijk dat van de Kingbeek. Het is niet uitgesloten dat beide nederzettingen bewust nabij deze brongebieden zijn ontstaan. Overigens zijn er meerdere Bandkeramische nederzettingen in het nederzettingengebied Graethei bekend die nabij brongebieden liggen, bijvoorbeeld Stein-haventerrein nabij de bronnen van de Ur (Beckers & Beckers 1940) en Beek-Molenberg (ook Beek-Molensteeg genoemd) nabij de bronnen van de Keutelbeek (Groenedijk 1980). Daar staat tegenover dat in de Graethei diverse Bandkeramische nederzettingen zijn aangetroffen op terreinen die ver van natuurlijk oppervlaktewater zoals bronnen en beken zijn gelegen. Dit verschijnsel heb ik eerder onder de aandacht gebracht (zie o.a. Hendrix 1998) en vraagt mijns inziens nader onderzoek.

Afb. 5. Bandkeramische vondsten van Nattenhoven-Broekveld (Obbv03).

DE BANDKERAMISCHE NEDERZETTING NATTENHOVEN-BROEKVELD

Diverse oppervlaktevondsten zijn in 2003 mijnerzijds gedaan op een terrein ten noorden van Nattenhoven. Mijn eerste archeologische vondsten in dit gebied dateren uit 1980 en zijn gedaan in het kader van een ecologische studie van het Kingbeekdal.

In 2001 beschrijft Polman archeologische vondsten uit het Broekveld bij Nattenhoven, gedaan in het kader van archeologisch onderzoek ten behoeve van het project *Grensmaas* van *De Maaswerken* in 2000. Ook Brounen en Ball (2002) beschrijven deze vondsten, aangevuld met nieuwe waarnemingen op onderhavig terrein.

In 2002 ben ik kort ingegaan op de steentijdvondsten in het Broekveld bij Nattenhoven (Hendrix 2002b). De vindplaats wordt nader belicht in de scriptie van L. Amkreutz (2004) waarin ze aangeduid wordt met *Nattenhoven-Bergerstraat*. Amkreutz geeft een goed overzicht van de vondsten van het betreffende terrein en het Bandkeramisch karakter van deze vindplaats is gezien de totaliteit van de vondsten nu wel duidelijk.

De vondstenlijst die Amkreutz geeft kan worden aangevuld met diverse vondsten mijnerzijds, waarvan vermeldenswaardig zijn: drie dieselfragmenten, twee spitsen, diverse krabbers, klingens, priemen, kernstenen/kloppers en een aantal maalsteenfragmenten. Enkele vondsten van onderhavig terrein zijn weergegeven in afb. 5.

Het karakter van deze Bandkeramische site is nog niet onomstotelijk vastgesteld. Daarvoor is onderzoek naar eventuele bodemsporen nodig, bijvoorbeeld door middel van proefsleuven. De vele maalsteenfragmenten en ook de grote hoeveelheid vuurstenen werktuigen duiden op een nederzettingsterrein.

Amkreutz (2004) geeft aan dat er indicaties zijn voor bewoning in het laaggelegen Maasdal in onze contreien op het einde van de Bandkeramische periode. Nader onderzoek van de site Nattenhoven-Broekveld is nodig voor de bevestiging van deze datering. Tevens is onderzoek nodig voor het nader bepalen van de exacte begrenzing en omvang van deze site. Ook kunnen dan de mate van gaafheid en duidelijkheid van de grondsporen worden beoordeeld.

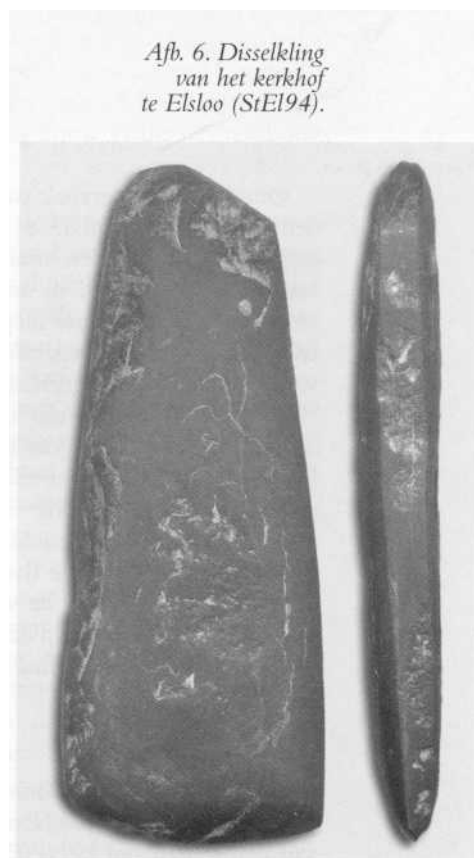
De ligging van het terrein direct ten westen van brongebied van de Kingbeek is vergelijkbaar met de LBK-site Guttecoven-Grasbroek, die al eerder in dit artikel is beschreven. Ongetwijfeld zal de aanwezigheid van natuurlijke waterbronnen de lokatiekeuze van deze nederzetting mede hebben bepaald. De ligging op een laagterras in het huidige Maasdal is bijzonder. Vergelijkbaar in dit opzicht is de ligging van de Bandkeramische site Itteren-Sterkenberg ongeveer 20 kilometer zuidelijk (Brounen en Ball 2002). De bodemkundige en hydrologische omstandigheden van het laagterras zijn geheel anders dan die van het lössterras, de Graethei, waarop het merendeel van de Bandkeramische nederzettingen is aangelegd.

EEN BANDKERAMISCHE DISSEL VAN HET KERKHOF TE ELSLOO

John Claassen vertelde mij van de vondst van een bijzondere steen die gevonden was door dhr. J. Tummers bij delven van een graf op het kerkhof te Elsloo in 1994. Het voorwerp komt volgens de vinder van ca. 1 m diepte. Het betreft een disselkling die is weergegeven in afb. 6.

De disselkling of dissel is gemaakt van fijnkorrelige kwartsiet (Horion-Hozemont) met de afmetingen $l = 12,7$ cm; $b = 5,1$ cm en $d = 1,5$ cm. Het betreft een onbeschadigd exemplaar met een gewicht van 171 gram. Op het snede-deel is de disselkling door bij-slijpen nogal symmetrisch geworden. De bolle bovenkant en de platte onderzijde geven aan dat we met een dissel te maken hebben. Verder is opmerkelijk dat in de oneffenheden op de bovenzijde en op een van de zijkanten rode hematietpoeder aanwezig is, die met name opvalt bij sterke belichting van het voorwerp. De aanhechting van hematiet doet vermoeden dat de dissel een bijgift is geweest van een Bandkeramisch graf. Het voorwerp heeft de vondstcode StE194 gekregen.

In de jaren tachtig werd een disseldepot met zeven dissels gevonden bij het delven van een graf op het kerkhof van Berg aan de Maas (zie Bakels & Hendrix 1999). Het is merkwaardig te noemen dat nu een dissel gevonden is bij het delven van een graf op het kerkhof van Elsloo, dat hemelsbreed ongeveer zeven kilometer zuidelijk ligt van het Bergse kerkhof. Maar wellicht is dit pure toeval. Verder moet worden vermeld dat eind jaren vijftig door pater Munsters Bandkeramiek is aangetroffen in een wegcunet direct westelijk van het huidige kerkhof in Elsloo.

Deze vindplaats is door Munsters aangeduid met *Mergelakker*. Een verband tussen beide vondsten lijkt voor de hand te liggen, maar rekening moet worden gehouden met een ophoging van een gedeelte van het kerkhof met grond van elders. Over deze grondaanvoer en ophoging zijn echter nog onvoldoende gegevens verkregen. Wellicht is de afstand waarover de grond is aangevoerd beperkt (Elsloo en omgeving). Dat de disselkling recent met grond uit Elsloo en omgeving is aangevoerd mag dus niet worden uitgesloten.

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK GARDENZ/HOF VAN LIMBURG AAN DE URMONDERBAAN

In het kader van de aanleg van het project *Gardenz/Hof van Limburg* vond in 2003 archeologisch onderzoek plaats op een terrein zuidelijk grenzend aan de Urmonderbaan ter hoogte van Lindenheuvel. Deze opgraving werd verricht door *Archol Leiden*.

Op het betreffende terrein werden vondsten gedaan uit het Neolithicum (Steen-groep) en uit de IJzertijd. Eerstgenoemde vondsten zijn bijzonder te noemen omdat we nog maar weinig weten van de middenneolithische cultuur die we *de Steingroep* noemen. Deze naam is ontleend aan de grafkelder te Stein (Louwe Kooijmans 1983). Een nadere beschouwing van de Steinder grafkelder, en de daarmee vergelijkbare vondsten van elders, wordt gegeven in Hendrix 2002a.

Onderhavig onderzoek wordt hier vermeld ook vanwege de herontdekking van een grote IJzertijdkuil. Deze kuil trof ik aan bij de aanleg van fietspaden langs deze weg tussen Urmond en Sittard in augustus 1985. Ze tekende zich duidelijk af over een afstand van ruim acht meter in het noordelijk talud van een afwateringsgreppel ter plaatse. Haar grootste diepte bedroeg bijna twee meter onder maaiveld. De kuil werd ingemeten, gefotografeerd en er kon een grote hoeveelheid aardewerk uit worden gered (code vondst: GeUr85VIII).

Vermeldenswaardig van de vondsten uit 1985 is de aanwezigheid van kust-aardewerk in de vorm van poreus gebakken gootjes. Deze werden tussen de vele geborgen aardewerkscherven herkend door Peter van den Broeke (IPL) die in die periode een studie maakte van de IJzertijd. In dergelijk vaatwerk werd zout van de kust landinwaarts verhandeld.

Behalve de genoemde IJzertijdkuil werden in 2003 sporen van diverse IJzertijd-gebouwen gevonden in de vorm van patronen van paalkuilen. Mogelijk krijgt het onderzoek een vervolg op de aangrenzende terreinen waar in 2003 niet kon worden gegraven. Met belangstelling zien we de rapportage van de onderzoekers tegemoet.

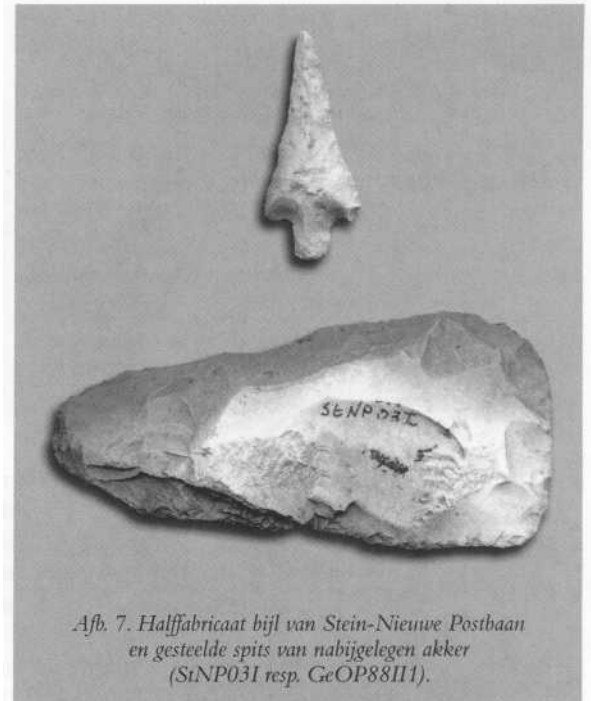
OPPERVLAKTEVONDSTEN

Een halffabricaat van de Nieuwe Postbaan te Stein

Op een akker langs de Nieuwe Postbaan te Stein vond ik in januari een halffabricaat van een stenen bijl (StNP031). Deze 'stenen bijl in wording' is klein van formaat

met een lengte van 8,5 cm, een breedte van 4,0 cm en een dikte van 2,5 cm. Plaatselijk nabij de snede zijn slijp- of polijstsporen aanwezig, overigens is het oppervlak grof bewerkt.

Het artefact is gemaakt van een lichtgrijze steensoort, die de kenmerken heeft van grofkorrelige vuursteen, zoals Valkenburgvuursteen, maar dit vanwege een andere structuur en kleur niet is. De gesteentesoort doet sterk denken aan Wommersomkwartsiet. In de nabijheid van de vindplaats van het halffabricaat vond ik in 1988 een fraaie gesteelde spits (GeOP88III), die gemaakt is van lichtgrijze vuursteen die enigszins vergelijkbaar is met het gesteente waarvan het halffabricaat gemaakt is. Deze spits kan het best geplaatst worden in het Laat-Neolithicum. Beide artefacten zijn weergegeven in afb. 7.

Afb. 7. Halffabricaat bijl van Stein-Nieuwe Postbaan en gesteelde spits van nabijgelegen akker (StNP031 resp. GeOP88III).

Doorboord stenen staafje uit de Graethei

In januari vond ik op een akker in de Graethei een doorboord stenen voorwerp. Het betreft een stenen staafje, dat hoekig rond is, met een diameter van circa 1,5 cm en een lengte van 5,5 cm (GeGr03Ia). Het voorwerp is duidelijk afgebroken en dus oorspronkelijk langer geweest dan de aangegeven resterende lengte. De kopse kant nabij de doorboring is vlak. De cilindervormige doorboring bevindt zich 1,5 cm onder de kopse kant en heeft een diameter van 6 mm. Aan twee tegenovergelegen zijden is het voorwerp duidelijk ingesleten waardoor een gebruik als slijpsteentje wordt vermoed. Het betreft een fijnkorrelig gesteente, grijs van kleur. Het voorwerp is gevonden op een plaats waar eerder steentijdvondsten aan het oppervlak zijn gedaan. Het is echter onduidelijk of het stenen staafje daartoe behoort.

Romeins te Obbicht en Grevenbicht

In de eerste maanden van 2003 werden weer diverse oppervlaktevondsten gedaan op een aantal Romeinse villaterreinen in de omgeving van Obbicht en Grevenbicht. Met verontwaardiging nam ik een vijftal grof gegraven, diepe kuilen waar op een Romeins terrein bij Grevenbicht en die wellicht het werk zijn van metaaldetectorzoekers. Hier was men duidelijk dieper gegaan dan het nog te verdedigen graven in de laag teelaarde, waardoor mogelijk nog intacte structuren onder de teelaarde zijn verstoord. Dergelijke archeologische piraterij moet uitgebannen worden.

Afb. 8. Bronzen hondenkop van nabij een Romeins villaterrein tussen Obbicht en Grevenbicht (BoOGO03IIIb1).

Romeinse bronzen hondenkop van Obbicht/Grevenbicht

In de nabijheid van een Romeins villaterrein nabij Obbicht en Grevenbicht vond ik in maart een bijzonder metalen voorwerp in de vorm van een hondenkop (BoOGO03IIIb). In afb. 8 wordt dit fraaie voorwerp afgebeeld.

De lengte van het voorwerp bedraagt 6 cm, het gewicht 26 gram. Het steelgedeelte is hol en vermoedelijk

het koptgedeelte ook. Plaatselijk is het voorwerp wit gecorrodeerd en gespleten. Een zijde is nog in goede conditie met een glanzend patina.

Dierenkoppen komen vaak voor aan het einde van stelen en handvatten van Romeinse bronzen schalen of steelpannen. Deze handvatten zijn echter recht en massief en niet gebogen en hol zoals onderhavig voorwerp. Ook komen dierenkoppen voor nabij het handvat van Romeinse bronzen kannen of op het einde van bronzen mesheften (zie o.a. Stuart 1986). Het is niet uitgesloten dat het gevonden voorwerp een ornament betreft van een meubelstuk, bijvoorbeeld een tafeltje of een inklapbare veldstoel. Het holle steelgedeelte is in dit opzicht enigszins problematisch. Willems (1986) vermeldt de vondst van een bronzen panterkop van een terrein te Grevenbicht, mogelijk in de nabijheid van onderhavige vindplaats. Hij interpreteert dit voorwerp als "het afgebroken ornament van het rond naar buiten gebogen middendeel van een poot van een uitklapbaar onderstel van een tafel of een bassin." Te oordelen aan de hand van de in de publicatie opgenomen foto is dit voorwerp massief.

De bronzen hondenkop weerspiegelt het respect van de Romeinen voor grote honden. Het is een Mastiff die hier in brons is vereeuwigd, de Romeinse strijdhond of *Canis Pugnax*. Deze grote en krachtige hond heeft duidelijk zichtbare spieren en behoort tot een van de oudste hondenrassen ter wereld. De Mastiff, die tot de dogachtigen behoort, werd ook in arena's gebruikt.

Onderhavige vondst toont overigens aan dat ook zonder metaaldetector fraaie metalen voorwerpen kunnen worden gevonden.

Bandkeramiek aan de Oude Postbaan

In mei kon een leidingsleuf op het DSM-terrein tussen de Oude Postbaan en de A2 kort worden geïnspecteerd op eventuele archeologica. Vanwege de eerdere vondsten in de directe nabijheid was er een bepaalde verwachting aanwezig. Het betreffende terrein ligt namelijk binnen de invloedssfeer van de Bandkeramische nederzetting Stein-Heidekampweg (zie Hendrix 1999). In de sleuf was een Bandkeramische afvalkuil aangegraven maar slechts één fragment aardewerk kon worden geborgen van de storthoop van uitgeworpen grond (GeOP03V).

Laat-Neolithicum aan de Oude Baan

Een gave gesteelde vuurstenen spits en een fraaie vuurstenen klingkrabber vond ik op een akker aan de Oude Baan nabij Urmond op de Graethei. De vondsten hebben de code UrOB03IV gekregen. De artefacten kunnen het best geplaatst worden in het Laat-Neolithicum. Samen met Elsloo-Hoogebosch en Stein-Nieuwe Postbaan is dit de derde plaats waar in 2003 laatneolithisch materiaal is gevonden. De vondsten van de eerstgenoemde vindplaatsen zijn eerder in dit artikel besproken. Het grote aantal geslepen stenen bijlen die bij toeval in de Graethei zijn gevonden dateren hoofdzakelijk uit het Laat-Neolithicum. Nederzettingen of graven uit deze periode zijn tot op heden niet of nauwelijks in de Graethei gevonden.

Romeinse vondsten nabij het Limbrichterbos

Op een akker nabij het Limbrichterbos vond ik scherven van Romeins vaatwerk, waaronder een groot fragment van een blauw geverfde beker. Ook trof ik daar enkele dakpanfragmenten aan, waaronder een tegulafragment met opstaande rand die het Romeinse karakter van dit bouw materiaal duidelijk aan geeft. Of we hier daadwerkelijk te doen hebben met een Romeins villaterrein zullen ons toekomstige veldverkenningen moeten leren. De vondsten zijn onder de code BoDe03X1 opgeslagen.

Neolithische vondsten tussen Neerbeek en Spaubeek

Op een akker tussen Neerbeek en Spaubeek vond ik een fraaie vuurstenen klopper of kernsteen en tevens weinig ander vuursteenmateriaal (Ne0o03XII). De vondsten zijn nog te summier om er conclusies aan te kunnen verbinden. Hiervoor is aanvullend veldonderzoek nodig.

Literatuur

- Amkreutz, L., 2004, *Bandkeramiek langs de Maas*. Doctoraalscriptie Rijksuniversiteit Leiden.
- Bakels, C. & W. Hendrix, 1999, *Ein Bandkeramisches Dechseldepot aus Stein-Berg a/d Maas, Niederlande*. Archäologisches Korrespondenzblatt 29, 317-322 Mainz.
- Beckers H.J. & G.A.J. Beckers, 1940, *Vóorgeschiedenis van Z-Limburg*. Maastricht.
- Brounen, F.T.S. & E.A.G. Ball, 2002, *Uitpakken 7: Vindplaatsen van de Lineaire Bandkeramiek en de Nederrijnse Grafheuvel Cultuur in het Maasdal bij Iteren-Sterkenberg (slot)*. Archeologie in Limburg 91, pp. 7-16, Maastricht.
- Groenendijk, H. 1980, *Vóorlopig verslag van de bandkeramische opgraving Beek-Molensteeg mei-juni 1979*. Archeologie in Limburg nr. 7, pp. 3-6, Maastricht.
- Hendrix, W.P.A.M., 1996, *De burcht in de Maas bij Elsloo*. Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold deel XVII, pp. 71-87, Sittard.
- Hendrix, W.P.A.M., 1998a, *De Aschlökweste ofwel de lokatie van het noormannenkamp aan de Maas in de jaren 881 en 882*. Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold deel XIX, pp. 61-77, Sittard.

- Hendrix, W.P.A.M., 1998b, *Een bandkeramische vondst nabij Steinerbos te Stein*. Archeologie in Limburg 76, pp. 33-36, Maastricht.
- Hendrix, W.P.A.M., 1999, *De bandkeramische nederzetting Stein-Heidekampweg*. Archeologie in Limburg 80 pp. 21-25, Maastricht.
- Hendrix, W.P.A.M., 2002a, *De neolithische grafkelder van Stein*. Publications SHAL 136-137 (2000-2001), pp. 327-353, Maastricht.
- Hendrix, W.P.A.M., 2002b, *Oudheidkundig onderzoek in Stein e.o. 6 (2001)*, Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold deel XXIII, pp. 177-187, Sittard.
- Hendrix, W.P.A.M., 2003, *Oudheidkundig onderzoek in Stein e.o. 7 (2002)*, Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold deel XXIV, pp. 161-169, Sittard.
- Limburger Koerier 31 augustus 1928, Opgravingen in Limburg. Een prae-historische nederzetting in Elsloo Maastricht.
- Louwe Kooijmans L.P., 1983, *Tussen SOM en TRB. Enige gedachten over het Laat-Neolithicum in Nederland en België*. Bulletin van de Kon. Musea voor Kunst en Geschiedenis, deel 54, afl.1: 55-68, Brussel.
- Polman S.P. 2001, Project Grensmaas Aan de Maas Noord, Bosscherveld, Herbricht, Hochter Bampt, Kotem, Maasband, Nattenhoven en Vissersweert. Een aanvullende archeologische inventarisatie. Raap-rapport 753 Amsterdam.
- Stuart P., 1986, *Provincie van een imperium*. Romeinse oudheden uit Nederland in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. Leiden.
- Willems W.J.H., 1986, Born, pp. 226-227, *Archeologische kroniek van Limburg over 1985*. PSHAL 122 (1986), pp. 203-246, Maastricht.

Historisch Jaarboek
voor het
Land van Zwentibold

XXV
Uitgave 2004

oudheidkundig onderzoek te Stein e.o. 8
(2003)

W.P.A.M. Hendrix

*Laatneolithische vondsten
van Elsloo-Hoogebosch
(StHob).*

*Band-
keramische
vondsten van
Guttecoven-
Grasbroek:
versierd
aardewerk
(GuGr03III).*

*Opmetingen van de Maasburcht
te Elsloo in augustus 2003.*

*Onderwateronderzoek
van de Maasburcht
te Elsloo in augustus 2003.*

Bandkeramische vondsten van Nattenhoven-Broekveld (Obbr03).

Disselkling van het kerkhof te Elsloo (StE194).

Halffabricaat bijl van Stein-Nieuwe Postbaan en gesteelde spits van nabijgelegen akker (StNP03I resp. GeOP88III).

Bronzen hondenkop van nabij een Romeins villaterrein tussen Obbicht en Grevenbicht (BoOGO03IIIb1).

Dit kleurenkatern kwam tot stand door steun van de Stichting Historie Sittard